

Visszaút

(Kolozsvár főtere 1991 őszén)

HANGJÁTÉK

Ez a történet nem a jelenkori Erdélyről tudósít. Inkább az emlékezés természetéről szól. De a kolozsvári főtéren játszódik (játszódhatna), 1991 őszén.

A rendező, az olvasó a háttérbe képzeljen idegen, érthetetlen hangokat.

A csapongó beszélgetéseket, amelyek a szereplők egymáshoz való viszonyából, és a mindent elváltató időből fakadóan hol szószátyárak, hol a feszélyezettség miatt töredékesek, ismétlések és külső hangok tagolják, belátás és szükség szerint többször is, mint ahányszor a szövegben jeleztem.

A történet lényege talán az, hogy valakik igazat mondanak hamis helyzetben, és emiatt minden féligazsággá változik.

A többi mese.

1991. december 5.

HANGOK

Péter
Imre
Józsi bácsi
Újságárus

Dan Dulău
Asszony
Naccsága
Több járókelő

IMRE: Látod, Péter, a templomot?

PÉTER: Nézem.

IMRE: Ne azt nézd. Az utat nézd. Meg Józsi bácsit.

PÉTER: Józsi bácsinak a templom felől kell jönnie.

IMRE: Azt mondd, boldog akar lenni az öreg...? Elég hülye ehhez?

PÉTER: Halála előtt látni akarja a szülővárosát.

IMRE: Vakoknak való látvány.

PÉTER: Segíts nekem. Hazudj.

IMRE: Miért legyen boldog éppen ő? Mivel érdemelte ki? A háború után megpucol innen, és ránk hagyja a szart. Most abból rakjak neki várat?

PÉTER: Az öreg azt mondja, negyvenvalahány éven át csak álmában látta a kincses Kolozsvárját, de aztán megtörtént most a fordulat...

IMRE: És te nem világosítottad fel?

PÉTER: A rádióknak sem hisz, nem-hogy nekem.

IMRE: Vagyis ő vállalja a boldogabb részt, mi pedig érzük be a többivel.

Ő viszi a maga boldog emlékeit Szabolcsba vagy Pestre, mi meg maradunk a boldogtalanabbik felével. Amiből még az emlékeit is kivonja.

PÉTER: Ennyit igazán megérdemel. Annyit álmódzott róla...

IMRE: Öregem, ha az álmokat napi értéken beváltanák, itt mindenki milliomos lenne.

PÉTER: Szegények.

IMRE: Azt hiszem, már te is úgy vagy ezzel, mint az emigránsok többsége: összekevered az álmaidat az emlékeiddel.

ÚJSÁGÁRUS: Adevăru! România Liberă! Azi!

IMRE: Remélem, süket az öreg.

PÉTER: Se nem süket, se nem vak.

IMRE: Akkor vége van.

PÉTER: ...Csak járni nem tud. Azért hozatja magát ide, a régi New York elé.

IMRE: Continental. Nem New York, hanem Continental. Már akkor Continental volt, amikor te elmentél innen.

PÉTER: Magasan van a felirat. Józsi bácsi nem fogja látni. Merev a nyaka.

IMRE: Milyen merevség az? Elvi? A ludovikás tisztí keménygallértól van? Vagy Don-kanyari reumától? Netán egy recski marjulás?

PÉTER: Neked mindegy, mi?

IMRE: Én csak csodálom. A felemelt fej filozófiájának alapja a merev nyak. Magyarán: a dacs a büszkeség beteg dolog.

PÉTER: Imre! Mindössze arról van szó, hogy idejön egy öreg ember, és halála előtt látni szeretné a városát.

IMRE: És nem látja meg. (Kétségbeesett.) Mit mutassak neki? Az emlékeit is eltörölték, az álmait is átépítették. De én itt élek, és nekem nem az emlékeimet változtatják át, hanem az életemet. Miért szerezzek örömet egy álmodozó vénembernek, amikor magamat is utálom?

PÉTER: Majd én körbevezetem. Én már tudok hazudni, ha kell.

IMRE: Jó neked. Neked volt kihez menned. Ott volt Józsi bácsi az egész Magyarországgal. Most majd, hálából, megmutatod neki Kolozsvár főterét. Jó boltot csináltál. Örökölsz is utána, hogy így pátyolgatod?

ASSZONY: Fialúr, van forintja?

PÉTER: Mit akar ez?

ASSZONY: Veszek forintot, ha van.

IMRE: Hallod. Új hang, de érted.

PÉTER: Nincs eladó forintom.

ASSZONY: Akkor meg mit keres maga itt?

IMRE: Tényleg, mit keresel te itt?

PÉTER: Várom az öreget...

IMRE: ... Aki halála előtt látni akarja a szülővárosát. Csakhogy éppen a valutázók helyén állsz. Elfoglalod a tisztességes feketézők helyét.

PÉTER: Ilyen nyíltan csinálják?

IMRE: Jól csinálják.

PÉTER: És a törvényt?

IMRE: Mikor dobbantottál te innen, öregem? Hat éve? Hét? Akkor minden világos.

PÉTER: Mindenesetre, az utazási és a pénzbeváltó iroda helyén akkor még hangszerbolt volt.

IMRE: Most még csak azt kell mondanod, hogy a város serdült fiatal-sága azokban a régi szép időkben itt vásárolta meg élete első szájharmonikáját.

PÉTER: Fegyelem volt legalább.

IMRE: Most még a valutáját sem a hangszerboltban veszi, csak hogy tudd. Hanem a flaszteron. Bent harminc lej a különbség a vételi és az eladási ár között, itt meg tíz. Sőt, odabent délire elfogy a valuta, itt kint éjfélkor is kapsz, ha kell. Ne bánts térd a derék üzereket.

PÉTER: Te meg ne irigyeld.

IMRE: Egyébként is, mit kezdene a dolgozó fiatalság egy szájharmonikával? Az egy árulkodó szerkezet. Minden sóhajtás hallatszana. Száz márkával már tudnak mit kezdeni. Felsétálnak oda, sré vizavi a bank első emeletére, és vesznek egy vasúti jegyet külföldre. Vagy folyószámlát nyitnak.

PÉTER: Ott dolgozott az anyám.

IMRE: Az állam meg le van ibirkálva.

PÉTER: Rég hallottam ezt a szót.

IMRE: Itt még tudnak magyarul. Nem azt mondják, hogy le van szarva.

PÉTER: Gyakran kellett ide jönnöm, a bankba. Gyerekkoromban, persze. Főleg olyankor, ha a papa nem került elő. Olyankor eljöttem a mama elé, és elvittem sétálni vagy moziba, mindegy hova, csak a papának legyen ideje hazaérni. Minden rendőrt ismertem. De csak látásból. Úgy tetek, mintha nem látnának, amikor bemegyek. Pedig ki volt írva: Idege-neknek tilos a bemenet!

IMRE: Milyen nyelven van ez? „Bemenet.”

PÉTER: Magyarul. Volt. Helytelen, de akkor is a miénk.

IMRE: Kezdünk túlságosan mélyértelműek lenni, Péterem. Mint akiknek nincs mondanivalójuk. Józsi bácsi hányra ígérek?

PÉTER: Déli kettőre.

IMRE: Melyik időszámítás szerint?

PÉTER: Nem akarok többet politizálni. Egyfolytában politizálunk. Miért nem beszélünk valami emberi nyelven? Miért nem kérdez meg például, hogy vagyok? Hogy van a feleségem?

IMRE: Hogy van a feleséged?

PÉTER: Nincsen. Elment.

IMRE: Román asszony volt, ugye?

PÉTER: Nem politizálok!

IMRE: És a gyerek?

PÉTER: Magával vitte. Román asszony volt, és magával vitte a kislányomat Németországba. Most mind a ketten németek. Meg vagy elégedve?

IMRE: Hát te? Nem akarod véletlenül leinni magadat?

PÉTER: Le akarom. De nem iszom le. Várom azt az idióta Józsi bácsit, és megmutatom neki...

IMRE: Ő neked! Ő majd elmagyarázza mindkettőnknek, milyen is ez a város. Hogy Báthori Gábor fejedelem urunk arról a helyről nézte a karóba húzást, ahol most a Someşul vendéglő áll. A fránya összeesküvőket pedig nagyjából a Mátyás-szobornál nyársalták fel. A lényeg az volt, hogy minél tovább éljenek a pónán. Bizony, Józsi bácsinak a történelem még érv ahhoz, hogy jogokat kérjen, és kapjon. Józsi bácsi azt hiszi, hogy ha az őseit itt húzták karóba, akkor neki is joga van itt élni.

PÉTER: Nem politizálok!

IMRE: Nem iszol, nem politizálsz — akkor mivel szórakozol?

PÉTER: Józsi bácsit ápolom. Nehogy azt hidd, hogy az albérlője vagyok. De nem ám. A fogadott fiának nevez.

IMRE: Vagyis elszedi a pénzedet. Apám is ezt csinálta az öcsémmel.

PÉTER: Tényleg, az öcséd mit csinál?

IMRE (*gúnyosan*): Hogy van a feleséged? Öcsém egyébként politizál. Legalábbis fizetett alkalmazott az RMDSZ-nél.

PÉTER: Miből fizetnek ezek?

IMRE: Ahhoz képest, hogy a Cár alatt az öcsém sofőr volt a Duna-csatornánál, barakkban lakott, és csak olyankor mosdott, amikor hétvégeken jutalomból levitték őket megnezni a tengert...

PÉTER: Amíg ki nem derült, hogy a Duna nem akar hegynek felfelé folyni.

IMRE: Szóval, ahhoz képest jól van. Látod a kirakatot?

PÉTER: Látom az egészszet.

IMRE: Az Egyetemi könyvesbolt kirakatát.

PÉTER: Még mindig Aragon Kommunista-ját árulják magyar könyvként?

IMRE: A párkányt nézd csak. Látszik még a gyertyák nyoma. Az elesettek emlékére gyűjtottak gyertyákat, 1989 karácsonyán. Itt lőtték le őket. Innen, ahol állsz. Most is meghaltak emberek, nem csak Báthori Gábor idején. Az öcsém barátja volt az egyik.

PÉTER: Mit lehet ilyenkor mondani?

IMRE: Éljen a szabadság! Azt kellene mondani, de már senki nem mondja. Néha elmegyek annak a gyereknek a szüleihez. Az apja gyárában két hónapra ha van nyersanyag. Úgy, hogy már most részidőben dolgoznak. Fele pénzért. Amikor egy kiló karaj 600 lejbe kerül! Igaz, az öreg kap majd valamennyit a fiáért.

PÉTER: Mennyibe van errefelé egy hősi halot?

IMRE: A múltkor vittem nekik egy szappant. Hónapok óta nem lehetett kapni. Rózsaszín mosószappan volt. Mindenki rózsaszín lett tőle. Befestette őket a szappan, ami tisztára kellett volna, hogy mossza.

PÉTER: Jelképes.

IMRE: Rossz. Rossz minőségű szappan volt, nem jelképes. Megfogta az ünneplő fehér ingeiket, blúzaikat is. Az anyja ide jár misére. Itt imádkozik.

PÉTER: A hősi halottakért.

IMRE: A fiáért. Talán meglátod. A görög katolikusok vasárnaponként a Mátyás-szobor előtt tartják a misét. Szabad ég alatt. Ácsolnak egy kis tribünt, felhúznak föléje egy kék baldachint, kiraknak két hangszórót, és imádkoznak. Nem kapják vissza a templomukat.

PÉTER: Úgy, hogy azért imádkoznak, hogy legyen, ahol imádkozzanak.

IMRE: És kik nem adják vissza nekik?

PÉTER: A magyarok. Nyilván.

IMRE: A saját ortodox véreik.

PÉTER: Jézusom! Már a bűnbakszerepüktől is megfosztanak. Semmi jogcímünk nem lesz az ittlakásra, ha már bűnbaknak sem vagyunk jók.

IMRE: A mi diplomunkba mégsem jönnek be misézni, pedig felajánlottuk nekik.

PÉTER: Ez azért egy erdélyi dolog, nem? Ez a sajátosság. Hogy a közös föld jobban összeköt embereket, mint a nemzeti érzés.

IMRE: Ez nem sajátosság, hanem illúzió. Csak messziről látszik sajátosságnak. Onnan, ahol te vagy, és a Józsi bácsi szemével nézel.

PÉTER: Az ott ki?

IMRE: Köszönöm, a feleségem jól van.

PÉTER: Az a sánta pasas.

IMRE: Lehet, hogy Józsi bácsi.

PÉTER: Ne bántuk egymást, Imre.

IMRE: Nem sánta, hanem szekus. Az a pasas.

PÉTER: Tudtam, hogy valami hibája van.

IMRE: Ez reggel héttől este tízig minden nap sánta. Hivatali kacskaság. Egy-egy műszakra ő az áldozat. A forradalom hőse, azaz a szeku áldozata.

PÉTER: De hát, ha mindenki tudja róla, hogy kicsoda...

IMRE: Te nem tudtad. Nem tudják sem a visszatérők, sem az újonnan betelepülők. A vinilinkalaposak. Nehogy azt hidd, hogy a vinilinkalap a divat. A divat az az ember, aki ilyen kalapot visel. Na, az nem tudja. Sem azt, hogy Gogu szekus, sem azt, honnan nézte Báthori Gábor a kivégzést. Úgy, hogy a földre szemettel. Egyszer majd, ha ásatást végeznek itt a régészek, tökmaghéjat és nejlonszatyrot találnak a kultúrretegben. Alább háborús aknák és érvényüket veszített pesti oklevelek, azok alatt rozsdás fringiák, még lennebb római kori agyagmécsek — de legfelül csak tökmaghéj és söröskupak.

PÉTER: Erre jön. Ne beszélj így, erre tart a szekusod.

IMRE: A, Gogule, szervusz. Bine că te văd, vreau să-ți spun ceva. Bo-csáss meg, öregem, egy perc az egész. *(Imre Goguval halkán beszélgetve távolodik.)*

PÉTER *(beszél valaki máshoz)*: En? Ne integessen nekem, nem vagyok én se rendőr, se kurva. Jöjjön ide maga, ha valami baja van.

DULÁU *(suttogva)*: Elnézést kérek a zavarásért. Szeretnék kérdezni öntől valamit. Meghívhatom egy kávéra?

PÉTER: Itt várok valakit.

DULÁU: Szeretném, ha egy csendes helyen válthatnánk néhány szót.

PÉTER: Nem értettem a becses nevét.

DULÁU: Dulău. Dan Dulău. Magyarul: Véreb. Nem tehetek róla. Megmutassam az igazolványomat?

PÉTER: Miért mutatná?

DULÁU: Régóta figyelem önt. Ne haragudjon. De nem vagyok titkosrendőr. Igazán nem. Igen, önnek igaza van. Minálunk manapság bármilyen igazolványhoz hozzá lehet jutni. De az enyém valódi, tessék elhinni. Látja, magyarul is milyen jól beszélek.

PÉTER: Látom, hogy beszél, csak azt nem értem, mit mond.

DULÁU: Muszáj itt? Esetleg ön meglátogathatna a lakásomon. Megadom a címem. Kérem, én nem besúgó vagyok, hanem egyetemi tanár. A régi rendszerben. Lehettem volna. De letartóztattak, még mielőtt megkaptam a kinevezésemet. Persze, én azóta is egyetemi tanárnak tekintem magam.

PÉTER: Megegyeztünk. Mostantól én is egyetemi tanárnak tekintem önt.

DULÁU: De hiszen mondtam, hogy nem vagyok egyetemi tanár. Igaz, lehetnék. Éppen arról van szó, ugyebár, hogy önök most egyetemet akarnak indítani. Vagy a régit újra, vagy egy újat, ugyebár. Tudom, az amerikai kongresszusban is sok támogatójuk van. Mindenesetre több, mint nekünk.

PÉTER: Nem vagyok az amerikai kongresszus tagja.

DULÁU: Rövid leszek. Majd otthon, nálam, bővebben... Van francia konyakom, a nővérem küldi, ilyen alkalmakra. Most csak annyit mondok önnek, és kérem, gondolkodjék délutánig rajta, hogy én felajánlom a szolgálataimat önöknek. Ha megalkul az egyetemük. Ezek meg fognak pukkadni. Tetszik érteni, hogy egyebek mellett mekkora propagandaértéke van, ha alkalmaznak egy ellenzékit, aki...

IMRE: Helló, Dan, te mit keresel itt? Misére jöttél vagy kocsmába?

DULÁU (Péterhez): Kérem, kezelje bizalmasan. Én megyek is. Délután várom, ott a címem a névjegyen. Házinyomdán készült, de...

IMRE: Szervusz, Dan. Kihül a söröd.

PÉTER: Ki a fene volt ez?

IMRE: Be akar szállni a kft.-nkbe. Jó szimata van az ürgének. Kiszúrta, hogy a németekkel közösen összehoztunk valamit. Tőkeerős. Ez jó szó, mi? Csak azt nem tudja a szerencsétlen, hogy mi kizárólag magyarokat veszünk be az üzletbe. Állandóan mondom, szart sem ér ez az egész nemzetiségi politizálás, ha nincs kellő gazdasági alapunk. Magyar vállalatokat kell alapítani. Persze, ezt nem mondtam neki, ha nem jött rá magától.

PÉTER: Ezt tényleg Duláunak hívják? Vérebnek?

IMRE: Én Goguról beszélek.

PÉTER: Egy házi guminyomdán nyilván mindenki azt nyomtat ki, amit akar. De miért éppen Véreb?

IMRE: Ja, te a Kutyusról beszélsz? Ez egy lecsúszott tojásfej. Még a régi uraknak sem kellett. Az igazság viszont az, hogy ennek a Gogunak rengeteg kapcsolata van. Ami jól fogna egy ilyen üzetben. Éppen csak szegény feje...

PÉTER: Tudom már: szekus.

IMRE: Többségi.

PÉTER: Akkor keressetek magatoknak egy magyar szekust a kft.-be.

IMRE: Tudod, azt mondta valaki, akkor lesz itt nyugalom és stabilitás, amikor minden szekusnak megvan a maga butikja, a magas állása. Akkor aztán őrzi már az államrendet. Jut eszembe, az előbb megvádoltál valamivel.

PÉTER: Csak levontam egy logikus következtetést. Magyar seggbe magyar lófasz.

IMRE: Naná. Átjössz ide a francia nadrágodban, az amerikai dzsekiddel és az anyaországi dölyföddel, s máris jobban tudod, mi a teendő, mi a logikus következtetés. Te is többségi vagy már, úgy gondolkodol. Ne adjatok ti nekünk tanácsokat. Ez itt a Balkán, ennek mások a törvényei.

PÉTER: Ez nem a Balkán!

IMRE: Nézz körül.

PÉTER: Az előbb még utáltad.

IMRE: Most is utálok. De itt élek.

PÉTER: Elfogadod.

IMRE: Itt élek, mondom.

PÉTER: De így élsz.

IMRE: Próbálj másképpen. Gyere vissza, próbáld meg. Ez a te Józsi bácsid nem milliomos véletlenül? Beszálhatna a boltba. Ne csak a hazafias érzéseit hozza, hanem egy kis tőkét is.

PÉTER: Józsi bácsi az én boltomba száll be.

IMRE: Oké. Akkor neked ajánlom fel: kössünk üzletet. A bizalom, a barátság megvan, már csak egy kis pénz kellene.

PÉTER: Józsi bácsi egy másfél szobás kültelki lakást hagy rám. Ennyi az egész.

IMRE: És te mit szedtél össze?

PÉTER: Gyomorfekélyt.

IMRE: Ezért kár volt elmenned. Gyomorfekélyt itthon is kaphattál volna.

PÉTER: A tetejébe, minden félretett pénzem rámegy erre az utazásra.

IMRE: Szerintem jó befektetés. Az öreget biztosan megüti a guta, vagy infarktust kap a régi városától. Megöröklöd a lakását. Az is valami. Mit ér ma egy ilyen lakás felétek?

PÉTER: Egy fél Józsi bácsit.

IMRE: Hagyjuk ezt abba, jó? Félek, úgy járunk mi is, mint a Józsi bácsid. Szerintem neki már látatlanban megszakadt a szíve. Elég volt, ha csak idegondolt, és máris: puff! Én is olyanokat álmodom mostanában, hogy reggel késsel a kezemben ébredek. Aztán csak állok a hideg szobában, és ekkora hasadások vannak a szívemen, né! A segélyekkel hozott gyógyszer meg elfogyott. Vagy ellopták. Elvégre demokrácia van. Mindenkinék kell az, ami a miénk.

PÉTER: Kedves feleséged hogy van?

IMRE: Megvan.

PÉTER: Az is valami. Nekem meg nincs.

IMRE: Megvan magának. Sokszorosít.

PÉTER: Sok vagy te nekem egy példányban is.

IMRE: Elcsípett annak idején a holland segélyszállítmányból egy má-

sológépet. Elmagyarázta a hollandusoknak, hogy ő az egyháztól van. Annyi elég is volt nekik: még haza is szállították a berendezést. Úgy, hogy ha meglátogatsz, és miért ne látogatnál meg, láthatod az ajtókon, egy sárga táblán, hogy mi másolóiroda vagyunk. Mindenféle rongyos telegkönyvi kivonatot, meg papírcsokóra írt szerződést másolunk. Kell a csóróknak a kártérítéshez meg a privatizáláshoz. Harmincszázalékos.

PÉTER: A haszon, vagy a feleség harmincszázalékos?

IMRE: A privatizáció. Mi most egy sajtgyárat akarunk megvenni, négyen. Jó kis üzem, szinte világhírű. Egy bökkenő van csak. A sajtokat a hegy oldalában, egy barlangban erjesztik, van ott levegő, meg nemes penész, meg minden. Igen ám, de az egyik partner szerint az egy „dák barlang”. Szerintünk meg nem dák, hanem karszt. Nem a dákok vájták, hanem a víz.

PÉTER: Látod, nem a történelem, hanem a természet.

IMRE: Látod: ha ebben nem tudunk megegyezni, kútba eshet az egész.

PÉTER: Nem láttam még barlangot kútban. Ráadásul hideg lesz a tél.

IMRE: Megbukik a kormány.

PÉTER: Nem politizálok.

IMRE: Ha most tartanánek választásokat, még rászavaznak. Nem egyébert, csak mert nincs, aki másra. De ha végigdidergik, -éhezik a telet, akkor megbuktatják a kormányt. Jöhet a helyébe akárki, csak ez menjen.

PÉTER: És ki jön akkor?

IMRE: A fecskék.

PÉTER: Lehetséges, hogy a természeti változásokat követik a társadalmiak. Ráadásul, többnyire együtt jár a forradalom és a földrengés. Rendszerváltozásokkor mindig földcsuszamlás történik, vagy árvíz jön.

IMRE: Frontérezékenyek az emberek. Idegesebbek lesznek, ha földrengés készül. Csökken a túrókéességük.

PÉTER: Aztán minden összeomlik.

IMRE: Te is Józsi bácsi szemüvegén át nézed a dolgokat. Neked is minden változás: romlás. Felépítettek

egy új üzletházat, erre te azt mondd: lebontottak egy történelmi épületet.

PÉTER: De ha lebontották!

IMRE: De ha felépítették! Azt elismerem a kedvéért, hogy ronda. Azt főleg, hogy koszos. Még azt is, hogy nincs benne áru. De kérlek, hagyd már, hogy én bánkódjam ezért az országért, ne aggódj te helyettem. És ne mondd mindenre: szebb volt.

PÉTER: Szebb volt.

IMRE: Csak te voltál fiatalabb. Lehet, hogy a szemed romlott el, nem a világ.

PÉTER: Józsi bácsi ösöreg, és ő is úgy tartja: szebb volt.

IMRE: Hát ez az. Józsi bácsi. Annak húzzák a nótát, aki fizet.

PÉTER: Józsi bácsi tiszta ingyen hülye.

IMRE: Jó, cserébe elismerem: szebb volt. Nem tudom, milyen volt. Most ilyen.

PÉTER: És neked jó így.

IMRE: Sőt, szeretem.

PÉTER: Ez az erdélyi szellem központja volt.

IMRE: Ma is az erdélyi szellem központja. Csak a szellem más. Mit akarsz te ötven év éhezés után? Hogy ne egyék le a paradicsomkert gyümölcsseit? Kitértek az elfojtott indulatok, és így van ez rendjén. Rombolni fognak. Természetesen. Ez hozzátartozik a katarzishoz. Nézd meg az országnak azokat a részeit, ahol nem lőttek le embereket 1989 telén, ahol nem haltak meg ártatlannok. Ott nem is történt semmi. Vagy csak *mintha* történt volna. Mintha, szinte. Örvend a nép — csak hogy a román mondás szerint: „Az urak bukása a bolondok öröme.” Igenis, át kell esnünk ezen. Persze, bele fogunk halni. Így igaz. Ez azonban csak annyit jelent: nem volt szerencsénk, vagyis mi voltunk az áldozati nemzedék. El kell tűnnünk. Lehet, hogy egyenesen ki kell irtanunk egymást. Mi már nem vagyunk jók az új világra. Ezt kellene megértenetek nektek is, odaát. És füttyölök az összes neves báróra, országépítőre, tudósra, amikor a saját életéről van szó.

PÉTER: Mégis csak ők a példa, a megtartó erő.

IMRE: Meghalni viszont én fogok. (Csend után) Jöhetne már Józsi bácsi. Nem őt tolják ott?

PÉTER: Az az én volt földrajztanárom. Hogy vigyázott magára, s most mégis tolókokcsiban ül! Szegény öreg, az egész földkerekségről tanított minket, kivéve egy országot.

IMRE: Annyira azért nem tiltották.

PÉTER: Mondom, hogy kímélte magát. Vagy nem akarta, hogy megismerjük. Hiszen csak annak az elvesztése fáj, amit ismerünk. Vagy annak az elérhetetlensége. Menjek oda hozzá?

IMRE: Csalódást okoznál neki. Hiszen te eljutottál arra a nem létező földre. Őt meg itt helyben tologatják. Lehet, féltékeny volt az öreg. Nem akarta, hogy ti átéljétek azt, amit ő.

PÉTER: Álmaiban.

IMRE: Meg amire emlékezett. A háború előtti időkből. Egy nagyobb országból. Mondom neked, hogy ez egy Józsi bácsi.

PÉTER: Most meg ő az egyetlen ismerősöm, akivel itt találkozom. Egy meddő földrajztanár. Legalább egy órája itt állunk, és senki nem köszön rám.

IMRE: Jónapot kívánok, Péter öcsém. Hogy és mint?

PÉTER: Istenem, nekem ez a város...

IMRE: Nekem is az volt.

NACCSÁGA: Tinere! Caut strada Petofi.

PÉTER: A Petófi utcát tetszik keresni? Tessék itt szemben felmenni az Egyetem utcán, a Házsongárdi temető felé. A saroktól balra kezdődik a Petófi utca. A volt Szent Jóska kollégium mellett. Azzal szemben áll a ház, ahol megszállt Petófi Sándor, emléktábla is van rajta.

IMRE: Még.

NACCSÁGA: Ce tot vorbești, domnule?

IMRE: Azt kérdezi, mit hablatyolsz össze-vissza.

PÉTER: Csak annyit kérdezett: mit mondok? Mit beszélek?

IMRE: És a hangja? A hanghordozás? De azért jól elmagyaráztad neki. Az életben nem talál oda.

PÉTER: Miért nem magyaráztad el neki te? Ismered a nyelvét.

IMRE: Én, miért?

PÉTER: Hogy ne csak a visszhangot játszd itt nekem.

IMRE: Öregem, én itt békésen várom Józsi bácsit a kedvedért...

PÉTER: A márkáért. Ne aggódj, behozza. A lúdtalpbetétje is csupa márka. Ki van tapétázva valutával a Józsi bácsi. Kár, hogy nem tudja, mit visel a kabátjában, értékesebbnek tartaná magát. Úgyhogy kitarítás. Szerintem mondj valamit.

IMRE: Kár, hogy már nincs feleséged. Megkérdezném, hogy érzi magát. Hogy bír téged elviselni?

PÉTER: Azt felelném, hogy boldog. Te is azt mondtad a feleségedről.

IMRE: Miért bántjuk mi egymást, Péter?

PÉTER: Talán, mert mi meg is tudunk bocsátani egymásnak. Vagy mert másokat nem merünk bántani. Ez egy ilyen hely. Éppen csak túlságosan sokan járkálnak itt.

IMRE: Keresnek valamit. Úgy jönnek-mennek, mint akik keresnek valamit. Azt sem tudják talán, hogy mi az. Az egyik a régi városát keresi, a másik a helyét. Az otthonát keresi ebben az új városban. De egyiknek sem jó ez a mostani.

PÉTER: Én úgy képelem, hogy egy óriási bendőben bolyonganak. Valami erjedő, koszos úrben. Félig már meg vannak emésztve ők maguk is. Ez se nem az eredeti, se nem a végterméke.

IMRE: A folyamat viszont egyirányú. Visszafordíthatatlan.

PÉTER: Az Istenbe! Ne fogadd el. Sőt, ne hidd el.

IMRE: Tudod, az a baj, hogy már elképzelni sem bírok mást. A legrémesebb álom az, ha valóságosat álmodunk. Olyankor aztán mindegy, ébren vagyunk-e vagy sem.

PÉTER: Józsi bácsi!

IMRE: Bizony, ez olyan. Illetve az ellenkezője.

PÉTER: Megérkezett Józsi bácsi. Ott, abban a sárga kocsi, a hosszú hajú srác mellett. Integessünk neki.

IMRE: A tied.

PÉTER (*kiáltva*): Húzz ide, Jimmy. Ide! Farolj be. Rá se ránts, majd félreállnak. Dudálg csak nyugodtan. Imre, kérlek, ne hagyj, hogy lerohanják ezek a valutájukkal meg a hülyeségeikkel. A végén tényleg infarktust kap tőlük. Előbb hadd akkomodálódjon egy kicsit. Lökj már odébb azt a füstös képűt. Jól van, Jimmy. Szusszanjatok meg, mielőtt kiszálltok. Na, Józsi bácsi, milyen volt az út?

JÓZSI BÁCSI: Péterkém, mi van itt, hogy ennyien vannak az utcán? Ezek megint tüntetnek?

PÉTER: Csak zajlik az élet.

JÓZSI BÁCSI: De akkor ki dolgozik ilyenkor?

PÉTER: Szusszanjon meg, Józsi bácsi, nézzen körül egy kicsit. Aztán elmegyünk ebédelni, a New Yorkba. Ne tessék kiszállni addig. Jimmy majd odafuvarozza.

JÓZSI BÁCSI: Te Péter, a Biasini az ott?

PÉTER: Imre kérlek, a Biasini az ott?

IMRE: Nem, az ott nem a Biasini.

PÉTER: Az nem a Biasini, Józsi bácsi. A Biasini nem látszik. A Biasini odább van.

JÓZSI BÁCSI: Na és a szobor? Előbb a szobrot akarom látni. De nem látom a szobrot.

PÉTER: A kocsiból nem is látszik.

JÓZSI BÁCSI: Hallottam már régebb, hogy ezek eladták az olaszoknak. Szerencsére, szokás szerint ezt sem szállították le. De lehet, hogy ebben a nagy szabadságban már odaadják, ha jóba akarnak lenni velük.

PÉTER: Nincs itt még olyan rend meg fegyelem, Józsi bácsi.

JÓZSI BÁCSI: Na jó, ne töltsük itt az időt hiába. Hajtsunk körbe a főtéren szép csendesen. Holnap aztán körbejárom lassan.

PÉTER: Birni fogja, Józsi bácsi?

JÓZSI BÁCSI: Ezért jöttem, nem igaz? Ötven éve készülök ide.

PÉTER: Talán nem éppen ide.

JÓZSI BÁCSI: Idefigyelj, Péterkém. Megfogadtam, hogy az életben egyszer eljutok még a szülővárosomba.

PÉTER: Kolozsvárra, nyilván. Látja a Mátvás-szobrot, Józsi bácsi?

JÓZSI BÁCSI: Mondom, hogy nem látom.

PÉTER: És a Biasinit?

JÓZSI BÁCSI: Azt mondom, nincs is Biasini.

PÉTER: Itt éppen nincs Biasini. És a Bánffy-palotát sem tetszik látni. Ott meg, az a köfal, az tényleg egy templom fala. De nem azé a templomé.

JÓZSI BÁCSI: Itt valami tévedés van, Péterkém. Én kívülről ismerem ezt a várost, akár a himnuszt. De ez a himnusz falsul van énekelve.

PÉTER: Jimmy, Jimmy, hová hoztad öreg barátodat? Kisöcsém, te legalább húsz kilométert tévedtél.

IMRE (*halkan*): Meg egy fél századot.

PÉTER: Józsi bácsi szülővárosa fél napi járással odább van, Jimmy. Sebaj, majd oda is eljutunk. Előbb pihenünk itt egy kicsit. Józsi bácsi megnézi ezt a várost. Rendkívül érdekes. Hogy úgy mondjam, történelmi kísérletnek sem utolsó. Tulajdonképpen a régi Kolozsvár mintájára építették. Hát, hogy *nekik* is legyen egy Kolozsvárjuk. A Cluj-Napoca.

JÓZSI BÁCSI: Az volt kiírva.

PÉTER: Nagyjából felhúzták a jellegzetesebb kolozsvári épületeket, a főter alaprajzát is megtartották úgyahogy. A kintebbi részeknél ez már nem sikerült.

JÓZSI BÁCSI: A széle bizony elég ronda.

PÉTER: Na szóval. Építettek nagytemplomot, egy New-York-szerű szállodát, még egy szobrot is tettek a közepére. De, láthatja Józsi bácsi, az egész jóval kisebb. Kisebb és jelentéktelenebb. Mintha rosszul emlékeztek volna az eredetire. Olyan ez, mint mikor az ember szembekerül a gyerekkori emlékeivel. Kiderül, hogy minden kisebb, és nem pontosan azon a helyen áll. Meg hát koszos is egy kicsit. Omlik is imitt-amott. Ezek az újfajta építőanyagok hamarabb romlanak, mint a régié. Az időjárás jobban megviseli. Az egész város beázott. Úgyhogy ez a Cluj-Napoca megelőzte a leromlásban a százados Kolozsvárt. Igazam van, Imi?

IMRE: Valóban, kedves József bácsi, a romlásban itt mi nagyon 'előljárunk.

JÓZSI BÁCASI: Megállj, Péterkém, megállj. Én Kolozsváron a hangszerboltban dolgoztam a háború előtt. Zongorahangoló voltam. Az a bolt ott szemben pedig éppen olyan...

PÉTER: Éppen, hogy éppen olyan. De nem az. Hasonlít, de nem azonos.

JÓZSI BÁCASI: Onnan vonultam be.

PÉTER: Mint karpaszományos honvéd, ha jól tudom.

JÓZSI BÁCASI: Most nem rólam van szó, fiam. Akkoriban csak az ilyen mozgósításokkor vagy nagyobb nemzeti ünnepekkor volt ekkora nyüzsgés, mint most itt.

PÉTER: Kolozsváron az úgy is lehetett. Az most is csendes város.

JÓZSI BÁCASI: Lakott a Magyar utcában egy gyönyörű asszonyka...

PÉTER: Itt meg nincs is Magyar utca.

JÓZSI BÁCASI: Egy ügyvéd felesége volt. Mi, fiatalemberek, mindig eljártunk az erkélyük alatt, akárhova mentünk. Néztük, ahogy fészülködik. Kint az erkélyen fészülte azt a gyönyörű vörös haját, csak hogy nekünk örömet szerezzen. Rendes asszony volt, nem?

PÉTER: Azt az erkélyt itt nem építették meg. Vörös hajú asszonyok azért még vannak.

JÓZSI BÁCASI: Olyanok biztos nincsenek. Román asszony volt. A mócotól hozta a férje. Egy zsidó ügyvéd. Képzelheted! A zsidókat még elfogadták úgy-ahogy, de a mócotat... Szerencséje annak az asszonynak, hogy olyan szép volt. Őt mindenki látni akarta. Hanem a bátyja! A bátyja, egy csóró falusi tanító, az belépett a vasgárdába...

IMRE (*kajánul beleszó!*): Most megint megjelent a lapjuk. A Garda de Fier.

JÓZSI BÁCASI: Kolozsváron?

PÉTER: Dehogy Kolozsváron. Itt.

IMRE: El lehet olvasni újra a Zelea Codreanu szövegeit.

JÓZSI BÁCASI: Olyan volt az, Péterkém, mint nálunk a Szálasi.

PÉTER: Ami volt, elmúlt, Józsi bácsi.

JÓZSI BÁCASI: Hallod, hogy megjelent a lapjuk.

IMRE: Megvegyem neked? Azt írja, mindenért a zsidók a felelősek.

JÓZSI BÁCASI: Hát...

IMRE: Jó vicc. Az egész országban tizenháromezer zsidó van, azok többsége is csak azért maradt itt, mert olyan öreg már, nem tud kivándorolni.

PÉTER: Akkor most mit marhaskodsz?

IMRE: Ácsi. A vasgárdista lap azt írja, az utóbbi időben hárommillió zsidó települt be Romániába.

PÉTER: Melyik „utóbbi időben”? És: be?

IMRE: A fő az, hogy megvan a bűnbakjuk.

PÉTER: Látja, Józsi bácsi, milyen hülye viccei vannak a barátomnak... Jaj, be sem mutattam. Ó, Józsi bácsi, őslakos ebben a városban. Nagyjából a születése évében kezdték építeni. Imre látta, ahogy kialakul ez a város, és ahogy romlik. Ez a másolat.

IMRE: Ilyen leromlottnak építették. De tényleg.

JÓZSI BÁCASI: Ne haragudj, Péterkém, annyi mindent beszéltek itt össze-vissza, azt se tudom, hol áll a fejem. Azért kérdezd meg a barátodat, mit szólnak ők, a románok a székely autonómiához?

PÉTER: Mi a helyzet a székely autonómiával, Imre?

IMRE: Az a baj vele, hogy én nem kerülök bele, ha meglesz.

JÓZSI BÁCASI: Te, az ott nem a városháza mégis?

PÉTER: Melyikre tetszik gondolni?

JÓZSI BÁCASI: Az ott, a banktól a második, tetején Kolozsvár címerével. Az a vaskapus.

PÉTER: Én nem látok se címet, se vaskaput.

JÓZSI BÁCASI: Annak az erkélyéről beszélt negyvenben a...

PÉTER: Imre, te látsz ott házat vaskapuvál meg szónokkal?

IMRE: Az mozi reklám. Ilyen nagy moziplakát. Valami történelmi film.

JÓZSI BÁCASI: Mivel foglalkozik ez a te román barátod?

PÉTER: Imre?

JÓZSI BÁCASI: Egész jól beszél magyarul. Habár azért használ idegen szavakat. Mi, régiek, mind ismertük egymás nyelvét. De azért meglátzott, ki kicsoda. Úgy is kell az.

Mindenkinek vállalnia kell azt, aminek született. Ez a barátod rendesnek látszik. Kedves öcsém, örvendek a találkozásnak...

IMRE: Mit mond? Ez beszél, vagy csak jár a szája?

JÓZSI BÁCSI: Péterkém, fordítsd le neki, kérlek, hogy szerintem ő egy rendes ember. De azért mondd meg, hogy az ő városa nyomába sem ér az enyémmé. Ezt is mondd meg neki, mert ez az igazság. Az én szülővárosom több század alatt épült fel, az övé meg csak a háború után. Ez a különbség közöttük. Mondd csak meg neki.

PÉTER: Mondja meg maga, ha olyan jól ismerték egymás nyelvét.

JÓZSI BÁCSI: Közöld vele, hogy én már elfelejtettem románul, és ezért elnézést kérek.

IMRE: Én magyarul fogok elfelejteni!

JÓZSI BÁCSI: Azt nem szabad. Azt ne tegye. Ki tudja, mi jön még, hogy fordul a dolog, még hasznát veheti.

IMRE: Oké. Adja ide a vénember a márkáimat, aztán mehet a maga Kolozsvárjába.

PÉTER: Józsi bácsi, kedves. Ki kellene szednünk a cipőjéből a lúdtalpbetétet. Van benne egy kis pénz. A barátom hálás, amiért áthozta neki.

JÓZSI BÁCSI: Pénzt akar, mi? Látod, fiam, ilyenek ezek. Érdek nélkül ők semmit, de semmit...

IMRE: Krisztus koporsóját sem őrizték ingyen.

JÓZSI BÁCSI: De azok zsidók voltak, barátom, ne feledje.

IMRE: Rómaiak.

JÓZSI BÁCSI: A maga ősei, mi? Tőlük örökölte a hajlamot. Akkor azt is fordítsd le neki, hogy az őseim lófő nemesek voltak, három előnévvel. Azért is érdekelt a székely köztársaság.

PÉTER: Nem kellene inkább elindulnunk, Józsi bácsi? Ránk ne esteledjen.

IMRE: Maga most talán visszajönne székely királynak. A köztársaságba...

JÓZSI BÁCSI: A székelyeknek főkapitányuk volt, kedves barátom. Ez most talán nem időszerű. Péterkém,

szerintem el kellene indulnunk, mert még ránk esteledik. Szeretném látni végre a szülővárosomat. Ki nem állhattam soha a másolatokat, hogy őszinte legyek.

PÉTER: Más is az. Ott zajlik az igazi magyar élet.

JÓZSI BÁCSI: Ne haragudj, nem akarok kioktatni, de a magyar élet nem zajlik. A magyar élet csöndes, szívós. A munka és a tisztesség ilyen csöndes, soha nem hivalkodó.

PÉTER: Mondják, hogy ott most újrászerveződik minden. Az önkormányzat, sőt, az autonómia. Vannak már saját vállalataik. Még dalárdáik is vannak.

JÓZSI BÁCSI (*inkább csak magában*): És a pestis-oszlop az Óvárban, a Ferenciek templomával szemben. Tudod, esténként mindig olyan kellemesen meleg volt a talpzata. Ott tanultam meg szájharmonikázni. Csókolózni meg a Fellegváron. A császári kaszárnyák mellett. Elöl meg, a Szamos felől valami barlanglakók éltek. A szegényebb emberek nagy lyukakat vájtak a löszbe. Mert lösz az egész. Mondták is, hogy egyszer az egész Fellegvár beköltözik a Szamosba.

IMRE: A szőke Szamosba, hát persze.

PÉTER: Egy pillanat csak, Józsi bácsi. Mindjárt indulunk. (*Halkan*) Imre, kérlek. Ne vedd zokon. Ilyen, mit tegyek?

IMRE: Vidd el a városába. Oda, ahol minden szép és jó. Hadd haljon meg boldogan.

PÉTER: Úristen, tényleg, hova vigyem?

IMRE: A fő az, hogy elinduljatok. Aztán igyekezz nem odatalálni. Még mindig jobb, mintha megérkezne. Így majd ellesz az emlékeivel.

PÉTER: De meddig? Azt mondta, még életében utoljára látni akarja a szülővárosát. És hidd el, ez nem fog meghalni addig, amíg meg nem mutatom neki. Örökké élni fog...

IMRE: Esetleg fordítsd meg a sorrendet. Szóval... előbb... aztán majd meglátja a szülővárosát. Úgyis egy másik világon van az.

PÉTER: Jó, de meddig vigyem? Hordozzam körbe-körbe?

IMRE: Eleget látott már az életben. Egyforma neki minden, mi újat láthat?

PÉTER: Éppen, hogy nem az újat, hanem a régit akarja látni.

IMRE: Esetleg részletekben. Itt egy oromfal, ott egy vörös hajú nő...

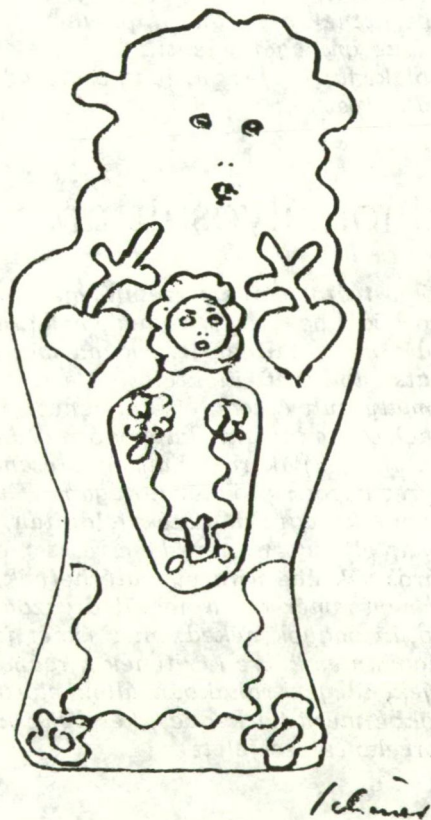
PÉTER: Gondolod, hogy részletekből összerakja?

IMRE: Szerintem induljatok el. Mennyi ideig tarthat? Egy-két napig, ha bírja. Igazán szép tájak vannak mivelénk. Mindenesetre, boldogabb lesz útközben, ha nem jut el a városába, mint ha meglátja.

PÉTER: Hát, Isten áldjon, Imre. Ez azért hosszú út lesz. Nagyon-nagyon hosszú út.

IMRE: Szép út lesz. Nagyon szép út.

(A kocsi felbűg, majd távolodik.)

SCHÉNER MIHÁLY RAJZA